Egy lump naplójából

– Tiszta Amerika! – mormoltam, amikor átvettem a némileg elrongyolódott színházi folyóiratot a barátomtól. Most ő vette meg, a jövő hónapban más valamelyikünknek kell kinyitni a bukszáját. Cserélgetjük a könyveket is. Kezd rendesen alakulni a szisztéma, olyannyira, hogy eszembe jutott: le kéne írni, *hogyan* lenne a legésszerűbb és leginkább gazdaságos ez az egész, aztán ha megfeledkeznénk valamiről, csak fölütnénk a kis házi kézikönyvünket és megnéznénk, *hogyan*... Esetleg sokszorosítanánk és áruba bocsátanánk az ötletteli könyvecskét, *hadd terjedjen a tudás!*

A minta ki van találva. A legújabb amerikai „Hogyan-könyv" például igencsak érdekfeszítő tárgykörben született. Azoknak a nőknek szolgál stratégiával és taktikával, akik gazdag férfiakkal óhajtanak házasságra lépni. Nem kell azt hinni, hogy ez a fajta férj-, vagy inkább pénzvadászat olyan könnyű. Még Amerikában sem, ahol pedig akadnak gazdagok, állítólag. A szerző szerint a dolog úgy kezdődik, hogy leég az ember lánya. *Áj em brok*, mondja, aztán föllapozza a mindenttudó könyvecskét és beruház. Hja, enélkül nincs üzlet. Először is taxira költ, hogy eljusson a gazdagék utcáiba. Körülkémlel. Azt kell kifigyelni, miféle nyilvános helyekre járnak pénzesék. Ezután jön a kettes számú beruházás, muszáj venni néhány jobb cuccot, hiszen méregdrága helyeken – hármas költség – mintegy véletlenül kell találkozni azzal a milliomos özveggyel, akiről az újságokból tudtuk meg a szomorú hírt... (Figyelem, hagyjunk kellő időt az illendő gyászra!) Biztató, ha mi is özvegyek vagyunk, könnyebb közös témát találni. De mindenképpen szükség mutatkozik egy hitelkártyára, valami jobb (bérelt) autóra, műveltségre, kifinomult ízlésre – képzeljük csak, ha betéved velünk a kiszemelt úr egy modern galériába és – irgalom anyja ne hagyj el! – nem tudjuk, mi a kedvenc itala a divatos festőnek!

Hát ilyesmiről lenne szó, nekem is meg kéne írnom, hogyan szoktunk le az olvasásról... Nem dicsekvésképpen, de vannak tapasztalataim, jók is, rosszak is, úgyhogy kikerekedne... Az úgy kezdődött, hogy nem vettem könyvet. *Le voltam égve.* Valamikor két évvel ezelőtt történt, amikor már szabadon lélegeztünk, az utcai standok telelettek addig nem látott politikai kiadványokkal, pornófüzetekkel, krimikkel. És ezt mind más vette meg. Majd kezdtem hozzászokni, hogy folyamatosba kell tenni az üres pénztárcáról szóló szöveget. Könyvtárba, adtam ki a jelszót magamnak, én naiv, hát persze, hogy sose lett idő...

Aztán működésbe léptek a gazdaság általam mélyen tisztelt összefüggései, ha egyelőre csak kicsiben is. Mi történt? Az idén, amikor *már annyira le vagyok égve, folyamatosban*, s nemhogy könyvet, semmit se tudok venni, tisztára úgy érzem magam, mint a mezők lilioma, kiről ama föntebb való gondoskodik – nos az idén, a könyvhéten: beruháztam. Gyanútlanul sétáltam az utcán, egyszer csak azon kapom magam, hogy bent vagyok egy könyvesboltban, s ottan dúskálok a finom nyomdaszagban. Háromszor pakoltam tele a kosarat – és ugyanannyiszor ki (hiába, a megvonások után mohó az ember), mígnem rájöttem, mivégre vagyok én itt, s kezdtem öntudatra térni és gondosan válogatni. Fizettem, s azóta megvan a tőkém. Kölcsönadom neked *Esterházyt*, te meg ideadod *Kunderát*, utána átpasszolom X-nek, akitől megkapom *Cserest*, amikor ezt átadom neked, nálad már ott lesz Y-tól a *Mandelstam*, ideadod, én meg tovább Z-nek, akitől... Így megyen a csere-bere és mindannyian élvezkedve olvasunk. A kéjvágyóbbját, amelyik nyarvog, hogy a friss nyomdafestékszagú könyvet ő szereti először felütni, meg hogy kellenek az érzékeinek az érintetlen lapok, miegymás, az ilyent persze kihagyjuk a buliból, perverz alakokkal nem foglalkozunk. Nélkülük is megy az üzlet.

Már csak a „Hogyan-könyvet" kell megírni. Egy csomóan megveszik, akkor aztán kitaláljuk, hogyan jussunk el – egyszeri beruházás árán – a színházba, a filmhez, a képtárba, koncertre. Számításaim szerint az idén ősszel már úgy utazunk Bécsbe valami nemzetközi színházi csemegéhez, mint *aki átmegy a falon.* A módszert aztán, persze műfajonként, fölfedjük egy-egy könyvecskében és kisvártatva gazdagok leszünk. Nem amúgy jelképesen persze, értékpapírilag, hanem igazán.

És most megyek írni. Már meg is van az első mondat: *„Ön is tudja, hogy ez nem mehet így tovább!"*

SULYOK ERZSÉBET

Grezsa Ferenc halálára

A hír, hogy 1991. június 12-én Hódmezővásárhelyen meghalt Grezsa Ferenc professzor, nem volt váratlan, de mindazoknak, akik ismerték, fájdalmas volt. Hosszú ideje tudtuk, hogy szívósan küzdött szervezete a gyógyíthatatlan kórral, láttuk, hogyan fogyott el testi ereje, és azt is, milyen lelkiismerettel dolgozott még a betegágyán is nem sokkal halála előtt Görömbei András nagydoktori disszertációjának bírálatán. A munka szenvedélye jellemezte egész életében.

1932. július 16-án született Kiskunmajsán, iskoláit ott és Kecskeméten végezte. 1952-ben nyert fölvételt a szegedi egyetem magyar szakára, ahol még tanítványa lehetett annak a nagy tanárnemzedéknek, amelyik hosszú időre meghatározta és jellemezte a szegedi egyetem bölcsészettudományi karát. Irodalomból *Koltay-Kästner Jenő, Baróti Dezső, Halász Előd*, nyelvészetből *Mészöly Gedeon, Klemm Antal Imre* voltak tanárai. Grezsa Ferenc hallgató korában már tagja volt a *Juhász Gyula* kritikai kiadást előkészítő munkacsoportnak, amelyet akkor Baróti Dezső vezetett. Ebből a munkából sarjadt ki szakdolgozata és egyetemi disszertációja: *Juhász Gyula egyetemi évei* (1964), amelyet az Akadémiai Kiadó adott ki. A modern magyar irodalom forrásvidékét kutatja ez a könyv, a legendás Négyesy-szemináriumokról először hozott megbízható adatokat. Már az első könyv jelzi Grezsa Ferenc tudományos módszerét: szorgos munkával adatolja teóriáit, így könyvei egyszerre lesznek forrásmunkák és egy gondolkodás dokumentumai. 1956 nyarán fejezte be egyetemi tanulmányait, előbb Kistelekre, majd Hódmezővásárhelyre, a Bethlen Gábor Gimnáziumba került tanárnak, a „Bethlennek" 1962-75-ig igazgatója is volt, és ezt az iskolát húsz éves munkájával a régi fényében ragyogtatta föl, kiváló tanári kart hozott Vásárhelyre és tanítványaik országos elsőségre tettek szert. Grezsa Ferenc életének és életművének ez a kiadott kötetben nem látható, de ismert és méltatott része: a tanítás és az iskolateremtés. Szerencsés találkozása volt ez a tehetségnek és a földadatnak. Itt találkozik Grezsa Ferenc tanárelődje, Németh László örökségével, az egykori vásárhelyi tanár működésének szóbeli legendáival és irodalmi munkálkodásával. Ez az örökség készteti vizsgálódásra, a sokat támadott és vitatott életmű védelmére. Előbb a közvetlen élményt, a vásárhelyit írja meg (*Németh László vásárhelyi korszaka, 1979.*), majd egyre mélyebben tájékozódik ebben a nagy gondolati és esztétikai műben, megírja a *Németh László háborús korszaka*, 1985, és a *Németh László tanú-korszaka*, 1990 című könyveit. Ezek nem csupán egy író munkásságának elemzései, hanem a föld erítetlen közelmúlt kézikönyvei is. Grezsa Ferenc 1979-ben lett az irodalomtudományok kandidátusa, ekkor nyeri el a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola magyar irodalmi tanszékének vezetői állását, ahol 1984-ig dolgozik, 1979–83-ig a főiskola igazgatóhelyettese is volt. 1984-ben elnyeri a JATE BTK II.sz. Magyar Irodalomtörténeti Tanszékének vezetői posztját, ettől kezdve egykori kedves egyetemi tanárainak örökébe lép, és itt tanít haláláig. 1990-ben az irodalomtudományok doktora lesz és egyetemi tanári kinevezést kap. Grezsa Ferenc ezekben az években „nem középiskolás fokon" lett egyetemi oktató, de a gimnáziumi évek nagy tapasztalatait kiválóan kamatoztatta.

Grezsa Ferenc mindig intenzíven foglalkozott az élő magyar irodalommal, a Tiszatájba nemcsak írt, főmunkatársa volt a folyóiratnak, de sűrűn dolgozott az Alföldbe, az Új Írásba és a Forrásba is. Ezt a munkáját ismerte el és méltatta a *József Attila-díj* (1988), és a Magyar Írók Szövetségének is tagja lehetett. Kritikusi munkáját és az ifjúsági irodalom színvonalas folyóiratának, a Kincskeresőnek főszerkesztői munkáját ismerte el kitüntetésével a *Művészeti Alap Irodalmi szakosztálya* (1991). Ő rendezte sajtó alá Juhász Gyula összes műveinek 6. kötetét, de dolgozott az 5. kötet munkálataiban is, együttműködve egykori tanárával, *Péter Lászlóval.* Kiadta Németh László sokáig mellőzött írásainak gyűjteményét (*Sorskérdések, Életmű szilánkokban*). Foglalkozott Hódmezővásárhely irodalmával, megírta ennek újabbkori történetét is. Főiskolai és egyetemi tanári működése alatt a tudományszervezésnek és a tudománynépszerűsítésnek is szorgos munkása volt, dolgozott az MTI Irodalomtudományi Bizottságában, a Szegedi Akadémiai Bizottságban és a Csongrád megyei TIT magyar szekciójának vezetője volt. Életének utolsó nagy erőfeszítésével hozta létre a *Németh László Társaságot*, amely részben ennek a jelentős életműnek és írónak az emlékét ápolja, részben pedig ennek a szellemiségnek a nyomain haladva foglalkozik a jelen kérdéseivel. Halálakor Grezsa Ferenc e társaság elnöke volt.

Mi mindannyian, akik közelről ismertük, emberi nemességének, tudósi segítőkészségének megajándékozottai vagyunk és nem felejthetjük ezt a példát, amikor nehéz szívvel és szomorúsággal az ő hiányának tudatával folytatjuk munkánkat.

Grezsa Ferencet gyászolja tanárnő felesége, két orvosfia, menyei, három unokája, a főiskolai és egyetemi diákok több nemzedéke, a magyar irodalomtudomány képviselői itthon és külföldön.

I. M.

Temetése ma, június 18-án délután fél 1-kor lesz a hódmezővásárhelyi római katolikus temetőben.

Vicenzai koncert – Újszegeden

Szaporodnak városunk olaszországi kapcsolatai: csak a gyönyörű Vicenzából és környékéről három zenei együttes (kórus, zenekar, trió) keresett és talált partnert Szegeden az elmúlt év során. Nem véletlenül sikerült persze ilyen gyorsan egymásra találniuk: az elmúlt években Szegednek szinte „zenei konzulja" volt Csanádi László orgonaművész, a szegedi zenekonzervatórium művésztanára személyében.

A legfrissebb ismeretség a vicenzai Aram-trió kezdeményezésére alakult ki: meghívásukra utazik jövő kedden három kiváló fiatal muzsikusunk: *Feketéné Jarosziewitz Margit* (lírai szoprán), *Pukánszky Béla* (gordonka) és *Dombiné Kemény Erzsébet* (zongora) észak-olasz koncertkörútra. Közös hangversenyük bemutatója a Bálint Sándor Művelődési Házban volt, így csütörtökön este a szegedi közönség is meggyőződhetett arról, hogy a „zenészküldöttség" kiváló színvonalon fogja városunkat képviselni.

Jarosziewitz Margit – aki a Szegedi Liszt Ferenc Zeneiskola tanára – a klasszikus szopránrepertoár szinte valamennyi stíluskorszakából válogatott erre a koncertre: otthonosan, maximális technikai biztonsággal és valami, csak rá jellemző utánozhatatlan bájjal énekelt barokk áriát (Handel: Joshua), Beethoven-dalt (Skót dalok), a műsorban természetesen kiemelt helyet hagyva Mozart, Weber, Verdi és Puccini zseniális remekeinek. Jottányit sem kevésbé értékelve a Handel és a Beethoven-műveket, feltétlenül ki kell emelni a Mozart-áriák (Rosina, Zerlina) és a Weber-ária (Annuska A bűvös vadászból) derűs szikrázását, humorát; a Mimi-ária (Puccini: Bohémélet) mély átéléssel felépített dramaturgiáját, s nem utolsó sorban az Oszkár-ária (Verdi: Az álarcosbál) magával ragadó virtuozitását.

Pukánszky Béla gordonkaművész néhány évvel ezelőtt úgy döntött, hogy a pedagógiai tudományoknak, főként a neveléstörténetnek szenteli életét, így most főfoglalkozása szerint a szegedi tanárképző docense (a pedagógia tanszéken).

Különleges meglepetés volt a D'Hervelois-mű franciás pikantériája: a szerző a hangulatos karaktertételeket igencsak virtuóz igénnyel írta meg. Pukánszky Béla könnyedén vette az akadályokat, pedig még hátra volt az a mű, amelyet kevés hazai gordonkás merészel műsorára tűzni: *de Falla:* Spanyol népdalszvitje. Az ártalmatlan cím mögött zeneileg és technikailag egyaránt nehéz sorozat rejtezik: programmal ellátott, illetve spanyol táncokat feldolgozó tételek. Pukánszky tüzes szenvedéllyel villantotta elénk a mediterrán zene szépségeit: a virtuozitást kellően váltogatva lírai finomságú epizódokkal. Műsorát Kodály méltatlanul eldugott zseniális fiatalkori gordonka szonáta tételének rendkívülien kifejező interpretálásával zárta.

Dombiné Kemény Erzsébet – mindannyiunk fájdalmára – ezúttal nem mutatkozott be szólistaként, ám a közel másfél órás műsor folyamatos zongorakíséretével embertelenül nehéz feladatot vállalt magára. Kemény Erzsébet kiváló zongorista és a lehető legideálisabb kísérő: bár a csütörtöki koncert zongoraszólamait méltánytalan lenne alárendeltként értékelni: a barokk szonáták, a Handel-ária kísérete szorosan egyenrangú zenélést igényelt, s akkor még nem is szóltunk a de Falla-sorozat és a Kodály-szonáta helyenként szinte zongoraversenyszerű struktúráiról. Kemény Erzsébet együtt lélegzett, együtt élt Jarosziewitz Margittal és Pukánszky Bélával az egész koncert alatt, s közben – egyszerűen gyönyörűen zongorázott.

Befejezésül már csak kellemes utat és sok sikert kellene kívánnom a három fiatal művésznek – a vicenzai trió majd augusztus 13-án és 19-én szerepel városunkban –, ám egy kérdés mégis idetolakszik: miért kell tehetséges művészeknek Vicenzába utazni ahhoz, hogy Szegeden is pódiumhoz jussanak?

KISS ERNŐ

Megyénk népművészete

A múzeum főépületében tegnap újabb állandó kiállítás nyílt, mely a környékbeli táj, pontosabban Csongrád megye népművészeti kincséből ad ízelítőt. A megye múzeumaiban őrzött hagyatékból Dr. Juhász Antal néprajzkutató rendezett tárlatot, mely négy időmetszetben, a 18. század derekától az 1930-as évekig mutatja be e vidék tárgyait: makói festett bútorokat, vásárhelyi cserépedényeket, dél-alföldi szőrfonalas hímzéseket, fafaragásokat, szűcs- és szűrhímzéseket, a népi öltözködésnek, a különböző divatáramlatok darabjait. A környező mezővárosok, falvak életéről nemcsak a használati tárgyak mesélnek, de a paraszti világot kutató tudósok, az e tájon élő emberek arcát, szokásait, munkáját megörökítő művészek is. Kiss Lajos a Vásárhely környéki, Bálint Sándor a szegedi népélettel foglalkozott, Móra Ferenc, Tömörkény István a parasztemberek mindennapjaiból merítette témáit, Tornyai János, Koszta József, Endre Béla, Nyilasy Sándor festményei is dokumentatív értékű alkotásoknak számítanak a néprajzkutató és a tárlatlátogató számára, nem beszélve Plohn József archív fotográfiáiról. A néprajzi kiállítás a Museion kft. igényes kivitelezésében készült és ma délelőtt tíz órától már nyitva áll a népművészet kedvelői számára.

Nincs pénz

Az Idegenforgalmi alap tavaly 1,2 milliárd forinttal gazdálkodott, amit az idei költségvetés 600 millió forintra csökkentett. Az 1,2 millárd forintból a múlt évben 500 milliót fordított az alap idegenforgalmi beruházások támogatására. Az összeg háromnegyed részét kis- és középvállalkozók kapták.

Az idei évben az alap 200 milliót, a tavalyi összeg kétharmadát költheti nemzeti propagandára, 130 milliót nyújtott önkormányzati idegenforgalmi infrastrukturális beruházások támogatására. Ezenfelül a 600 milliós keretből fennmaradó 270 millió forintot azoknak a még tavalyi pályázóknak kell folyósítani, akiknek már odaítélték a támogatást. (MTI)

Új könyv

A II. világháború története

Nergyvenhat év után Magyarországon is megérte a „D-napot" Henry Steele Commager Nyugat-Európában már sokadik kiadást megért könyve, A második világháború története (Holnap kiadó). A könyv 1945-ben, tehát alig a háború befejezése után, s még Winston Churchill Nobel-díjas memoárjának megjelenése előtt született; annak idején ez volt a háború első, átfogó történetleírása, amely természetesen nem lehetett mentes a harcokat megjárt riporter elfogultságától sem. Talán ez tette ma is élvezhető, színes olvasmánnyá.

Commager értékelkéséhez a történésznek valószínűleg lenne egy-két elmarasztaló szava, a laikus olvasó azonban izgalmas, élményekkel teli könyvnek örülhet. A szerző nem is törekedett a ma már kötelező jellegű tárgyilagosságra: a háború egyes sorsdöntő fordulatainál (elég sűrűn ahhoz, hogy maradandóan érzékletes legyen) megáll az elbeszélésben s haditudósítókra, újságírókra bízza a harcok részletes leírását. Jónéhány, számunkra kevéssé ismert történetet nyújt így, s ezek jelentik az olvasmány savát-borsát. *Franciaország megalázása* (Hitler ugyanabban a compiégne-i erdőben kényszerítette a francia küldöttséget fegyverszüneti feltételeinek aláírására, ahol 1918-ban mindez fordítva történt), *London és Coventry bombázása* (megszólal Churchill miniszterelnök is), tengeri és tenger alatti ütközetek, *végül a D-nap* (a normandiai partraszállás napja) *s a V-nap* (Berlin bevétele) a harcokban részt vett katonák személyes hangú elbeszélésében jelenik meg.

Commager úgy írja le a második világháború történetét, hogy közben alig politizál. Könyve ezért lehetett mentes a háború után kialakuló politikai irányzatoktól, – s még ha a később született nagy Churchill-művet éppen ezek teszik érdekessé – például nem sok idő veszteget az eleinte *Hitlerrel szerződő szovjet birodalom késztető okainak vizsgálatára.* Ugyanez jellemző a balkáni hadjárat ismertetésére és Magyarország hadbalépési okainak kutatására, vagy inkább nem kutatására is. Ellensúlyozásként drámai csatákat elevenít fel *Montgomery* tábornok észak-afrikai hadjáratából, és az Egyesült Államok és Japán kevéssé ismert óceániai ütközeteiről.

A második világháború története nem a borzalmak mementója. Inkább hadtörténeti riportkönyv, s ha mementót állít valaminek, az a fasizmussal szembeszálló népek hősiessége egy adott helyzetben. A történelem próbáját mégis kiállta, negyvenhat év után is elolvasásra érdemes.

P. J.